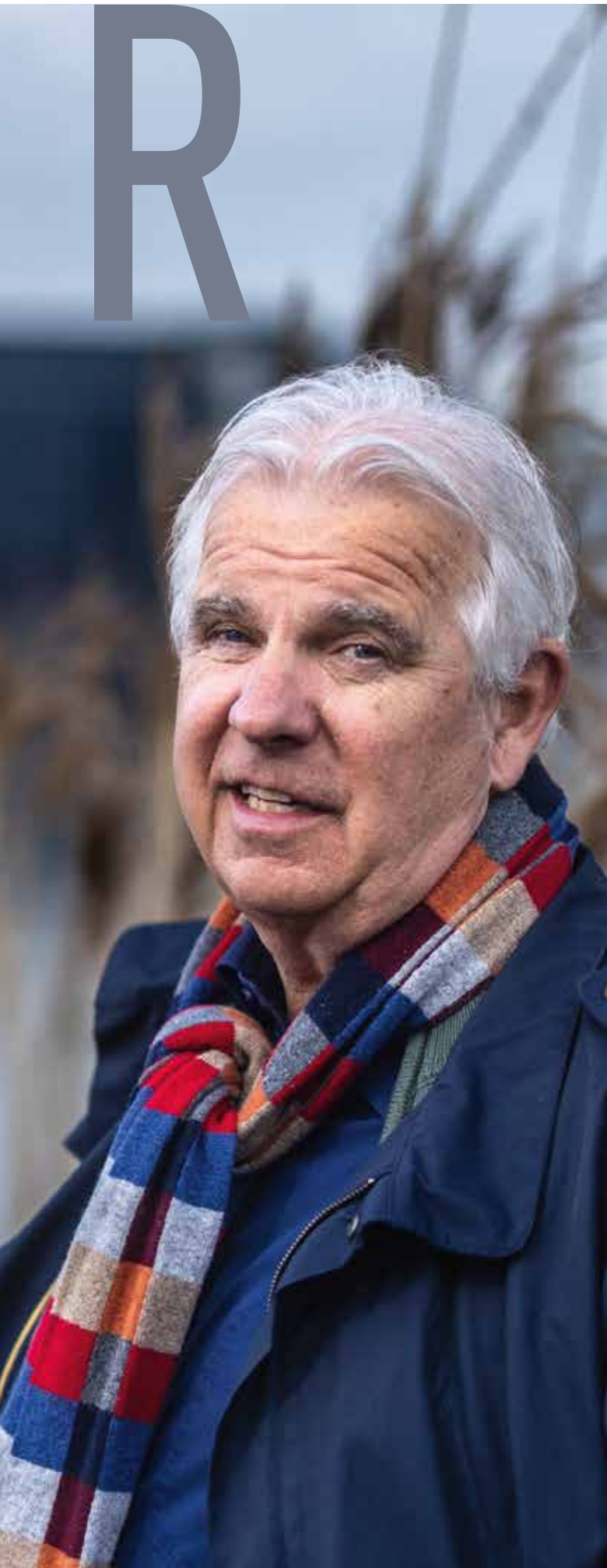

Roelof Kruise, scheidend directeur Waternet

'HET WATERCYCLUSBEDRIJF BLIJFT BESTAAN, DAT IS ERKENNING VAN DE MEERWAARDE VAN DIT MODEL'

TEKST DORINE VAN KESTEREN | FOTOGRAFIE MARCEL MOLLE

Ruim vijftien jaar had Roelof Kruise de leiding bij het Amsterdamse watercyclusbedrijf Waternet. Met alle watertaken onder één dak is dit bedrijf enig in zijn soort in Nederland. Kruizes vertrek als directeur vindt plaats in een roerige tijd, maar hij gelooft nog altijd heilig in dit model.

Hij loopt al een mensenleven mee in de waterwereld. Zijn opa was binnenschipper en de kleine Roelof voer regelmatig mee. Na zijn studie waterzuivering en een lange carrière bij de water- en rioleringstak van de gemeente Amsterdam werd hij in 2006 directeur van Waternet, de gemeenschappelijke organisatie van Amsterdam en waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV). Terugkijkend noemt hij de digitalisering, klimaatverandering, energietransitie en circulaire economie als bepalende ontwikkelingen.

“Daaruit vloeien maatschappelijke opgaven voort, waarbij drinkwaterbedrijven en waterschappen een cruciale rol kunnen spelen. De afschuwelijke oorlog in Oekraïne maakt het noodzakelijker dan ooit om te zoeken naar alternatieve vormen van energie. Ik zie een enorme potentie in aquathermie: in theorie kan Amsterdam daarmee voorzien in de helft van zijn warmtebehoefte. Een mooi voorbeeld is het project van Waternet bij Sanquin. Vlakbij deze bloedbank liggen twee grote drinkwaterleidingen. Met een speciale installatie slaan we 's winters de koude uit dit water op. Deze kou gebruikt Sanquin in de zomer om bloed en medicijnen te koelen. In nieuwbouwwijk de Sniep in Diemen gaat het andersom: daar worden een kleine vijfhonderd huizen verwarmd met de warmte uit ons drinkwaternet.”

Hetzelfde geldt voor de circulaire economie. Waterschappen worden langzaamaan grondstoffenfabrieken, aldus Kruize. “Bij Waternet zijn we begonnen met fosfaat uit het rioolwater te halen. Daarna maken we er struviet van, een vruchtbare mestsoort. Op termijn kunnen we zo de helft van de kunstmestbehoefte van de land- en tuinbouwsector in Nederland dekken. Daarnaast is het >

‘Water wordt meer en meer een beslissende factor in de ruimtelijke ordening’

gelukt om de kalk die vrijkomt bij de drinkwaterontharding, opnieuw te gebruiken in cosmetica.”

Wateroverlast en droogte zijn het nieuwe normaal. Wat vraagt dat van het waterbeheer?

“Water wordt meer en meer een beslissende factor in de ruimtelijke ordening. De functie van een gebied moet het waterpeil volgen – en niet andersom. Verder moeten we leren het water in natte periodes vast te houden om lange, droge zomers door te komen. Zo hebben wij in de Rivierenbuurt in Amsterdam een nieuw riool ontwikkeld. Dit kan regenbuien van 6 centimeter verwerken, in plaats van de reguliere 2 centimeter. Dat helpt om wateroverlast te voorkomen, maar via dit riool kunnen we het water ook infiltreren in de bodem. De bomen krijgen dan meer water en verdampingscapaciteit, waardoor het koeler wordt in de stad.”

Waternet haalt 60 procent van het drinkwater uit de Rijn. Is dat een kwetsbaarheid?

“Zeker, want als de waterkwaliteit in de Rijn de grenswaarden overschrijdt, moeten wij overgaan tot een innamestop bij Nieuwegein. Natuurlijk hebben we ook een robuuste watervoorraad in het duingebied, maar het is wijs om op zoek te gaan naar een derde bron. Daarom onderzoeken we of we brak water uit de Horstermeerpolder kunnen zuiveren tot drinkwater. Dat gebeurt met membraan-technologie, en dat is aanzienlijk duurder dan de traditionele manier van drinkwater maken. Een ander probleem is de zoute brijn die overblijft: hoe kan je die verantwoord verwerken? Maar voordelen zijn er ook. Want nu pompen we voortdurend zout kwelwater in het omringende oppervlaktewater. En om dat recht te zetten, moeten we iedere zomer 100 miljoen kuub schoon en goed Markermeerwater de Vecht inlaten. Het

is dus goed voor de waterkwaliteit en de totale waterhuishouding als dat niet meer nodig is.

Ook het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallaties is een potentiële bron. Wij werken nauw samen met drinkwaterbedrijven over de hele wereld, onder andere in Singapore. Daar halen ze de helft van hun drinkwater rechtstreeks uit afvalwater, net als sommige Arabische landen. Het is duur, maar als er schaarste ontstaat, dan zul je wel moeten.”

Het teveel aan water is de andere kant van de medaille. Is Nederland daarop voorbereid?

“Ik ben trots op Amsterdam Rainproof, dat ik acht jaar geleden heb opgericht. Aanleiding was de extreme bui in Kopenhagen die daar toen 1 miljard euro schade veroorzaakte. Het is zaak dat de stad gaat werken als een spons en ook buien van 6 centimeter per uur kan absorberen. Met Amsterdam Rainproof dragen overheid, inwoners en bedrijven daaraan bij. Door te werken aan bewustwording, maar ook door daadwerkelijk in actie te komen. Denk aan het vergroenen van tuinen, het aanleggen van groene daken en wadi's en het vergroten van rioolafvoeren.”

Zijn de dijken sterk genoeg?

“Dijkversterking is ontzettend belangrijk, maar wel in combinatie met ruimte voor de rivier. Samen met onze buurlanden moeten we zorgen voor overloopgebieden, zodat we het water kwijt kunnen tijdens hevige regenval. De dijkdoorbraak in Wilnis in 2003 herinner ik me nog goed, ik werd 's nachts uit mijn bed gebeld. De veendijk was tijdens de voorafgaande droge weken zo droog en licht geworden, dat hij door de waterdruk werd weggeduwd. Daarvan hebben we geleerd: we hebben al onze veendijken verzaaid en droogtesensoren erin geplaatst. Een droogteverschijnsel als

dit was in 2003 nog nieuw, tegenwoordig is het de normale bedrijfsvoering.”

Nog een hoofdpijndossier: de waterkwaliteit.

“GenX, PFAS, medicijnresten en microplastics horen niet thuis in het water. De EU moet wetgeving aannemen om dit soort stoffen uit het milieu te weren. Een bronanpak, kortom, en tegelijk is het aan de drinkwaterbedrijven om als goed huisvader te zorgen voor een deugdelijk zuiveringssysteem. Zo bekijkt Waternet nu of het slim is om actief kool sneller te vernieuwen tijdens het zuiveringsproces. Het vermoeden is dat we op die manier meer PFAS uit het water kunnen halen. Dit experiment kost ons 1 miljoen euro.”

Verscherpt toezicht

Drinkwater, waterzuivering, afvalwater, riolering, grond- en oppervlaktewater, gemalen, dijken, sluisen en bruggen: Kruize was verantwoordelijk voor letterlijk ál het water in de gemeente Amsterdam en het waterschap AGV. “Waternet is de enige organisatie in Nederland die zorgt voor de hele waterkringloop. Wij leveren drinkwater aan 450.000 huishoudens in Amsterdam en omgeving en zorgen voor de gezondheid en veiligheid van ruim 1 miljoen inwoners.” Bij de oprichting in 2006 hadden gemeente en waterschap één loket voor alle watervragen voor ogen. “Dit moest

'In 2006 was het Amsterdamse drinkwater het duurste van het land, inmiddels is de prijs met 20 procent gedaald'

leiden tot doelmatigheid, betere dienstverlening, innovatief vermogen en een goede arbeidsmarktpositie. Dat deze doelen zijn bereikt, bleek vorig jaar uit een extern gevalideerd evaluatieonderzoek over vijftien jaar Waternet.” Maar er was ook gedoe met de drinkwaterfacturatie, belastinginning en digitale beveiliging. De Inspectie voor de Leefomgeving en Transport vreesde voor cyberincidenten en in april vorig jaar kwam Waternet onder verscherpt toezicht te staan. Sindsdien werkt het bedrijf aan een verbeterplan voor de cybersecurity en denken gemeente en waterschap na over een andere vorm van sturing.

Had u zich uw afscheid niet een beetje anders voorgesteld?

“Voor mij is het ontzettend belangrijk dat gemeente en waterschap op >

8 december hebben besloten dat het watercyclusbedrijf als zodanig blijft bestaan. Dat zie ik als erkenning van de meerwaarde van dit model. Daarop heb ik gewacht, en twee dagen later heb ik mijn vertrek aangekondigd. Het ligt voor de hand om de bouw van een nieuwe organisatie – de juridische en bestuurlijke structuur van Waternet wordt anders, waterschap en gemeente krijgen waarschijnlijk ieder een eigen bestuursdienst – over te laten aan mijn opvolgster Annelore Roelofs.”

Critici zeggen dat Waternet ‘te veel taken, doelen en bazen’ heeft.

“De oprichters hebben gekozen voor een gemeenschappelijke ambtelijke organisatie, maar met een strikte bestuurlijke scheiding. Amsterdam is verantwoordelijk voor de drinkwatervoorziening, riolering en het nautisch beheer; AGV voor de afvalwaterzuivering en het watersysteem. Dat werkte goed in het begin, maar gaandeweg veranderde de wereld en werden de scheidslijnen minder helder. Denk aan dossiers als digitalisering, aquathermie en nieuwe sanitatie: wat is daarbij de rol van de gemeente en wat is de rol van het waterschap? Daarom heb ik al ruim voor het artikel in *Follow the Money* in september 2020 – waarin de problemen met de cybersecurity werden aangekaart – gezegd dat alle nieuwe taken ons dwingen tot het herijken van de bestuurlijke inrichting.”

Was er te weinig bestuurlijke controle op de digitalisering?

“In 2018 hebben we een groot digitaliseringsprogramma vastgesteld. Omdat de oude systemen voor drinkwaterfacturatie en belastinginning werden niet meer ondersteund door de leveranciers, moesten we overstappen naar andere systemen. Aanvankelijk was het idee om 80 procent van het budget te gebruiken voor de ontwikkeling van nieuwe functionaliteiten en 20 procent voor onderhoud en beveiliging. Die inschatting bleek niet juist: 20 procent was te weinig. Het klopt dat we dit misschien te lang als een puur bedrijfsmatige aangelegenheid hebben beschouwd.

ROELOF KRUIZE (1956)
studeerde milieuhygiëne in Wageningen. In 1981 ging hij aan het werk als afvalwater-technoloog bij de gemeente Amsterdam. Daarna bekleedde hij daar verschillende leidinggevende en directie-functies. In 2002 werd hij directeur van de Dienst Waterbeheer en Riolering en in 2006 algemeen directeur van fusiebedrijf Waternet. Kruize is initiatiefnemer van Amsterdam Rainproof, oprichter van Wereld Waternet en de Amsterdam International Waterweek. In 2003 werd hij overheidsmanager van het jaar. Kruize was de eerste voorzitter van KNW.

‘Het is zo onlogisch om riolering en afvalwaterzuivering te scheiden’

Beslissingen hierover werden voorgelegd aan het stichtingsbestuur – met daarin de wethouder Water van Amsterdam, de dijkgraaf van AGV en een onafhankelijke voorzitter – en niet aan de afzonderlijke besturen van gemeente en waterschap.”

U verwachtte dat het waterketenmodel dominant zou worden in Nederland. Dat is niet gebeurd.

“Hier niet, in de rest van de wereld wel. Het is zo onlogisch om riolering en afvalwaterzuivering te scheiden. En neem het assetmanagement: drinkwaterpompen, rioolpompen en poldergemalen zijn uiteindelijk allemaal gemalen. Het doel was om doelmatiger en efficiënter gaan opereren en dat is gelukt: in 2006 was het Amsterdamse drinkwater het duurste van het land, inmiddels is de prijs met 20 procent gedaald. Ook de lasten van het waterschap zijn afgenomen.”

Is het lek nu boven?

“De inspectie heeft ingestemd met het verbeterplan voor de cybersecurity, en eind vorig jaar stond Waternet aan de goede kant van de streep bij hun metingen van de malwaregevoeligheid

van drinkwaterbedrijven. Ook de facturatie- en inningssystemen zijn aangepast. Dat traject kende een aantal tegenvallers, zodat de planning moest opschuiven. Daardoor moesten we een deel van de belastingaanslagen van 2021 overhevelen naar dit jaar. Om in de tussentijd voldoende liquiditeit te behouden, moest Waternet een lening aangaan. Dat is vervelend, maar niet onoverkomelijk. Het is immers niet zo dat er geen geld binnenkomt, het gebeurt alleen wat later.”

En straks? Wat gaat u dan doen?

“Ik ga niet met pensioen, maar blijf in het bestuur van Wereld Waternet. Dat is de dochterorganisatie van Waternet die wereldwijd publieke waterorganisaties ondersteunt. Ik heb een groot internationaal netwerk en ga de komende tijd zorgen dat het werk van Wereld Waternet wordt overgedragen aan jongere generaties. De passie en gedrevenheid van de medewerkers van Waternet heb ik altijd enorm gewaardeerd, dus ik ben blij dat ik voorlopig nog deel uitmaak van deze club. Maar eerst ga ik reizen, want ik heb nog een stukje aan verlofdagen staan.” •